

Nieuwe steden in de Middeleeuwen

Op vrijdag 29 september 2017 organiseren de Leerstoel History of Architecture & Urban Planning en de Afdeling Urbanism van de Faculteit Bouwkunde in Delft samen met de Werkgroep Stedengeschiedenis een studiemiddag over 'Nieuwe steden in de Middeleeuwen'. De studiemiddag sluit naadloos aan op de 'gelijknamige' tentoonstelling *Tour d'Europe: bastides, nowe miasta, new towns, terre nuove en nieuwe steden* in de Oosterserre van de Faculteit Bouwkunde.

De studiemiddag wordt gehouden in zaal E van de Faculteit Bouwkunde, Technische Universiteit Delft, Julianalaan 134, 2628 BL Delft. De studiemiddag is gratis voor eenieder toegankelijk; wel graag aanmelden via jan@jvdn.nl o.v.v. 'Nieuwe steden'.

Vanaf 13:15 inloop met koffie en thee

Voorzitter: Marcel IJsselstijn MA (promovendus RU Leiden)

13:30-14:00: dr. Wim Boerefijn (architectuurhistoricus, Gemeente Apeldoorn) over Nieuwe steden in de 13de en 14de eeuw in Europa

14:00-14:30: discussie

14:30-15:00: dr. Reinout Rutte (architectuurhistoricus, Faculteit Bouwkunde TU Delft) over Middeleeuwse nieuwe steden in Nederland

15:00-15:30: discussie

----- Pauze en gelegenheid om de tentoonstelling te bewonderen

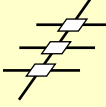
16:00-16:30: ir. Jan Brouwer (stedenbouwkundig ontwerper, Gemeente Amsterdam) over de tentoonstelling *Tour d'Europe: bastides, nowe miasta, new towns, terre nuove en nieuwe steden*

16:30-17:00: discussie

----- borrel en gelegenheid om de tentoonstelling nader te bekijken

Wim Boerefijn – Nieuwe steden in de 13de en 14de eeuw in Europa

De huidige nederzettingsstructuur van Europa is voor een groot deel gecreëerd in de periode tussen de 11de en 15de eeuw. Honderden nieuwe steden werden in deze periode gesticht in verschillende delen van Latijns-christelijk Europa. De meeste nieuwe steden zijn aangelegd tijdens de 13de en 14de eeuw, met een piekperiode in de late 13de eeuw. Verschillende soorten landheren, van de hoogste tot de laagste orde, probeerden nieuwe steden te creëren op hun land, met het doel om hun economische, politieke en militaire macht te consolideren of te vergroten. De stichters trachtten bewoners aan te trekken door hen fiscale, economische en juridische privileges te verlenen, of door hun onderdanen simpelweg te verplichten om zich in de nieuwe nederzetting te vestigen. Helaas is er nog erg weinig bekend over de methoden die destijds werden gebruikt voor de creatie van nieuwe steden, omdat er maar weinig bronnen zijn die informatie verschaffen over dit onderwerp. Het is lang sterk onderbelicht geweest, maar de laatste jaren groeit de belangstelling, ook voor de internationale context, die in het verleden helemaal weinig aandacht kreeg. Wim Boerefijn zal u inleiden op het onderwerp aan de hand van enkele voorbeelden. Ook wil hij proberen aan te geven waar ruimte ligt voor nuttig verder onderzoek.

Reinout Rutte – Middeleeuwse nieuwe steden in Nederland

Net als in andere delen van Europa is in Nederland een aanzienlijk aantal nieuwe steden uit de Middeleeuwen te vinden. In de decennia rond 1200 werd het fenomeen – het creëren van een stad met economische, politieke en militaire motieven – geïntroduceerd door de graven van Vlaanderen, de hertogen van Brabant en de graven van Gelre, bijvoorbeeld met de aanleg van Nieuwpoort aan de IJzer, de stad in het bos van de hertog 's-Hertogenbosch en de Gelderse Zuiderzeehaven Harderwijk. In de decennia rond 1300 vond een ware explosie plaats. Binnen korte tijd verrezen onder meer de nieuwe steden Nieuwpoort aan de Lek, Montfoort, IJsselstein, Asperen, Vianen, Culemborg, Wijk bij Duurstede, Hattem en Delden. In plaats van hertogen en graven waren het toen vooral kleinere heren die het bouwen van een stad gebruikten om hun macht te vergroten. Aan de hand van deze groep uit de late 13de en de 14de eeuw wordt vergelijkenderwijs geanalyseerd wat de aanleg van een nieuwe stad inhield. De volgende vragen zijn leidend. Was de stad helemaal nieuw of bestonden er oudere aanknopingspunten? Hoe verhoudt de stadsplattegrond zich tot landschappelijke structuren? Bestaat er verband tussen doel en functie van de stadsaanleg en de vorm van de plattegrond?

Jan Brouwer – Tour d'Europe: bastides, nowe miasta, new towns, terre nuove en nieuwe steden

De Middeleeuwen is in de collectieve verbeelding een achterlijke periode. De tentoonstelling laat het tegendeel zien: de 12de-14de eeuw blijkt in Europa een periode van grote bloei te zijn waarin de bevolking exponentieel toeneemt, universiteiten worden opgericht en uitvindingen gedaan. Grootschalige ontginningen vinden plaats, bossen worden gerooid, moerassen drooggelegd, stukken zee ingepolderd en nieuwe steden gesticht. Centraal in de tentoonstelling staan vijf nieuwe steden uit die tijd: bastide Monflanquin, nowe miasto Torun, new town Caernarfon, terre nuovo San Giovanni Valdarno en nieuwe stad Elburg. Al tekenend en analyserend is in de verschillende stadsplannen gezocht naar overeenkomsten en verschillen. Bestaande wegen, dorpskernen of linten worden moeiteloos in de nieuwe gestichte regelmatige stad opgenomen. Hierdoor ontstaat in die nieuwe steden een spannende combinatie van regelmaat en verstoring. Het plan is voor de stichters een startpunt en geen dwingend kader. De stedenbouwtractaten uit de Renaissance en de nieuwe koloniale steden in de Nieuwe Wereld bouwen voort op de stedenbouwtraditie van de Middeleeuwen.

Namens de Werkgroep Stedengeschiedenis
dr. Jan van den Noort - 06-4970 6455 - jan@jvdm.nl